

T A N U L M Á N Y O K

HARCCSELEKMÉNYEK A DEBRECENI HADMŰVELET MÁSODIK SZAKASZÁBÁN*

(1944. október 13—20.)

Ölvedi Ignác

Az 1944. augusztus 20-án indított jasi—kisinyovi hadműveletben a 2. és 3. Ukrán Front a „Dél-Ukrajna” hadsereg-csoport szétverésével széttörte a német arcvonal Balkánt tartó láncszemét. Ennek eredményeként a hadászati és katonapolitikai helyzet Délkelet-Európában gyökeresen megváltozott. Románia és Bulgária kilépett a háborúból, fegyvereit Németország ellen fordította. A szovjet hadsereg előtt megnyílt az út a magyar és jugoszláv területek felszabadításához.

A 2. Ukrán Front Románia felszabadítása után lendületesen folytatott előnyomulása a német hadvezetésnek azt a tervét, hogy a Keleti és Déli Kárpátokban tartós védelmet létesít és feltartóztatja a szovjet csapatokat, meghiúsította. A front magasabbegységei átkeltek a Kárpátokon, visszaszorították a szeptember első felében Dél-Erdélybe betört német—magyar alakulatokat és a hónap végére 800 km szélességben felzárkóztak Magyarország akkori határára. Nagyvárad délkeleti, Arad északnyugati körzetének birtokbavételével kedvező feltételeket teremtettek a hadműveletek továbbfolytatásához.

A német parancsnokságot az augusztusban elszenvedett veresége és veszteségei arra kényszerítették, hogy az új védelmi vonalat az előzőtől nyugatra, mintegy 700 km-re, az akkori magyar határ mentén rendezze be. Hadászati elgondolása: Észak-Erdély erdős-hegyes vidékének kedvező lehetőségeit kihasználva, jól kiépített védelemmel feltartóztatni a 2. Ukrán Front jobbszárnyának és közepének előnyomulását, ezzel párhuzamosan Nagyvárad északnyugati körzetében jelentős erőket össz-

* Részlet a szerző „Tiszántúl felszabadítása” c. kandidátusi értekezéséből.

pontosítani és ellentámadást indítani a 2. Ukrán Front balszárnya ellen, azt szétzúzni és előretörni a Déli Kárpátok gerincéig.¹

A magyarországi hadműveletek vezetésével a fasiszta hadvezetés a „Dél” hadseregcsoport parancsnokságot bízta meg.²

Az ellenség erői és eszközei zömét Kolozsvár és Nagyvárad északnyugati térségében összpontosította. Hadművelési felépítése a 6. Német Hadsereg kivételével egylépcsős volt. Védelmét Erdélyben, Kolozsvár, Nagyvárad térségében műszakilag jól berendezett támpontokra (erődökre) építette. A fővédőv mélysége általában 2,5—3,5 km volt, egyes szakaszokon összefüggő lövész- és közlekedőárok rendszerrel. A hadseregcsoport jobbszárnyán azonban Nagyszalonta, Szeged arcvonalon — a 3. Magyar Hadsereg sávjában — műszakilag gyengén berendezett támpontokból álló, zömében hevenyészett jellegű védelemmel rendelkezett.

A szovjet főparancsnokság az arcvonal déli szárnyán kialakult kedvező katonapolitikai és hadászati helyzet alapján úgy döntött, hogy az ellenségnek nem ad lélegzetvételnyi szünetet, megakadályozza sorainak rendezését, megvert seregeiknek újbóli feltöltését és harcképessé tételét. Ezért gyors ütemben, hadművelési szünet nélkül megkezdte a Magyarországon összpontosított és felvonulásban levő fasiszta erők szétverését, kilépteti a háborúból Németország utolsó szövetségését, megnyitja az utat Ausztria és Dél-Németország felé.

A hadászati elgondolás alapján a 2. Ukrán Front³ azt a feladatot kapta, hogy zúzza szét az ellenség Kolozsvár, Debrecen, Nagyvárad térségében összpontosított erőit és a siker Debrecen, Nyíregyháza, Csap irányú továbbfejlesztésével nyújtson segítséget a 4. Ukrán Frontnak a Kárpátok leküzdéséhez, Kárpát-Ukrajna felszabadításához és teremtsen kedvező feltételeket a Budapest—Bécs irányú támadáshoz.⁴

¹ Hans Friessner: Verratene Schlachten. Holsten Verlag. Hamburg 1956. 133. o.

² Сборник материалов по составу группировки и перегруппировки сухопутных войск фашистской Германии и войск бывших ее сателлитов на советско-германском фронте за период 1941—1945. Выпуск четвертый. Москва 1956, 174—178. o. — Lásd még idevonatkozóan H. Friessner: i. m. 128—131., 259—260. o. és Adalékok a Horthy-hadsereg szervezésének és tevékenységének tanulmányozásához. (1938—1945.) Összeállította: dr. Csima János, Honvédelmi Minisztérium Központi Irattár. 1961. 267—269. o. Állományába két német (6., 8.) és két magyar (2., 3.) hadsereg, összesen 33 magasabbegység, 3500 löveg és aknavető, 300 harcokosi és 550 repülőgép tartozott. Ebből a magyar magasabbegységek száma 18 volt.

³ Архив Министерства Обороны СССР. (A továbbiakban: Архив МО СССР), фонд (ф) 240, опись (оп.) 73765, дело (д.) 41/6, лист (ли.) 54—63; И История Великой Отечественной Войны Советского Союза 1941—45. Военное Издательство, Москва 1962, том 4. 380. o. A front állományában 42 szovjet, 22 román hadosztály, 3 harcokosi-, 2 gépesített-, 3 lovas hadtest, 1 harcokosidandár és 1 légi hadsereg volt. Összesen: 73 harcászati magasabbegység, 602 harcokosi, 223 rohamlőveg, 10 238 löveg és aknavető, valamint 216 repülőgép tartozott.

⁴ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 2779, д. 1190, лн. 12—15.

A front parancsnoka elhatározta, hogy — az aktív tevékenység folytatása mellett — Nagyvárad, Debrecen, Nyíregyháza, Csap, illetve Arad, Orosháza, Szolnok irányokba mért csapásokkal áttöri az ellenség védelmét, szétveri és megsemmisíti a Tiszától keletre felvonultatott erőit, kijut a Tiszához, elvágja az észak-erdélyi erők (Wöhler-csoport) visszavonulásának útvonalait, segítséget nyújt a 4. Ukrán Frontnak.

A front parancsnoka — Malinovszkij marsall — a hadművelet alapvető feladatainak végrehajtására Nagyvárad és Arad térségében 140—150 km-es arcvonalon a 6. gárda-harcokosi-hadsereget, Plijev lovas-gépesített csoportját és az 53. összefegyvernemi hadsereget összpontosította. Ezek állományában 20 hadosztály (ebből 7 lovas), 2 harcokosi- és 2 gépesített hadtest volt (627 harcokosi és rohamlöveg).⁵

A front tevékenysége, mely később a történelemben a debreceni hadművelet elnevezést kapta — 20 évvel ezelőtt —, 1944. október 6-án indult meg és 28-ig tartott. Eredményeként a 2. Ukrán Front csapatai 170—260 km-t nyomultak nyugatra. Felzabadtították Észak-Erdélyt, majdnem az egész Tiszántúlt. A Tiszán átkeltek és több hídfőt foglaltak, Bajánál elérték a Dunát. A Duna—Tisza közén létrehozott hadműveleti hídfővel kedvező helyzetet teremtettek a Budapest elleni támadáshoz.

A hadművelet első szakaszában (1944. október 6—12-ig) a csapatok alapvetően teljesítették a front parancsnokának 1944. október 2-án és 3-án kiadott parancsait és október 12-én estére kijutottak: Óradna, Beszterce, Kolozsvár, Bánffyhunad, Mezőtelegd, Bihardiószeg D, Pocsaj, Szentpéterszeg, Biharkeresztes, Köröstarján, Sebes-Körös, Komádi D, Csökmő, Berettyó, Bakonszeg, Nagyrábé D, Biharnagybajom D, Püspökkladány, Karcag, Kunmadaras, Tiszaszentimre vonalára és attól délre a Tisza torkolatáig. A Tiszán átkeltek és több hídfőt foglaltak.

A hadművelet főszereplője — különösen 1944. október 6—12-ig — az 1944. szeptember második felében alakult Plijev lovas-gépesített csoport (LGCS) volt (a 4. és a 6. gárda lovas és a 7. gépesített hadtest). Mindhárom hadtestet szeptember 15-én a hadműveleti feladatok megadásakor utalták a front alárendeltségébe.⁶ A csoport a támadás megindítása előtt 389 harcokosival és rohamlöveggel, valamint kb. 1026 löveggel és aknavetővel rendelkezett.⁷

⁵ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 2779, л. 992, лн. 120—121; л. 1190, лн. 16—18; ф. 409, оп. 10057, л. 342, лн. 34; ф. 339, оп. 5179, л. 24, лн. 247; ф. 278, оп. 1519, л. 23, лн. 5—6.

⁶ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 178542/сс, л. 13, лн. 159—160.

⁷ A 389 harcokosi és rohamlövegből 126 a lovas hadosztályok állományában volt. Minden lovas hadosztályban — hadrend szerint — volt egy harcokosiezred, melynek állományába 21 harcokosi tartozott.

A csoport létrehozására és alkalmazására vonatkozóan a főparancsnokság 1944. szeptember 15-én kiadott 220 215. sz. direktívájában a következőket rendelte el:

„A vezetés megkönnyítésére a 4. és a 6. gárda lovas hadtesteket, a 7. gépesített hadtestet egyesítse Plijev altábornagy parancsnoksága alatt. Az irányításhoz szükséges eszközökkel (rádió, repülőgép, gépkocsi stb.) a front készletéből lássa el Plijev csoportját tartsa meg közvetlen alárendeltségében.”⁸

A front alapvető feladatának végrehajtásában a fő szerepet a hadművelet második szakaszában is Plijev lovas-gépesített csoportja kapta. Ezért részletesebben ennek a tevékenységét mutatjuk be.

*

A 2. Ukrán Front parancsnoksága — az eredmények és a hadműveleti helyzet alapján — az elért sikerek továbbfejlesztésére a következő elhatározást hozta.

Az 53. és a 46. hadseregekkel a Tisza vonalában biztosítja magát, a Plijev lovas-gépesített csoporttal csapást mér Debrecen—Nyíregyháza—Csap irányába azzal a céllal, hogy meggyorsítsa a 4. Ukrán Front kijutását az erdős-hegyes Kárpátokból. Gorskov csoportjával meg csapást mér Nagykároly—Szatmárnémeti irányába, kijut az ellenség kolozsvári, máramarosszigeti csoportosításának visszavonulási útvonalaira és a front jobbszárny csapataival együttműködésben bekeríti és megsemmisíti Wöhler csapatait.

A hadműveleti elgondolás alapján a Plijev lovas-gépesített csoport, a 6. gárda-harcokcsihadsereg és az 53. hadsereg jobbszárny csapatainak a Debrecen elleni támadás megindulása előtt meg kellett semmisíteni az ellenség erőit Sebes-Körös és Berettyó közén. Ezután a terv szerint a lovas-gépesített csoport birtokba veszi Debrecen, Nyíregyháza körzetét és Csaptól nyugatra Sátoraljaúj helyig hídfőt foglal a Tiszán.

A front jobbszárnyának a Wöhler-csoportot üldözve, ki kellett jutnia Máramarossziget, Nagykároly, Érvasad vonalába és befejezni Észak-Erdély megtisztítását az ellenségtől.⁹

⁸ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 178542/сс, л. 13, лн. 159—160. A főparancsnokság 220215. sz. direktívája.

⁹ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 2779, л. 1190, лн. 50—60; л. 992, лн. 123. A frontparancsnok tervét jóváhagyásra 1944. október 13-án terjesztette fel. A főparancsnokság Nyíregyháza elfoglalása után a lovas-gépesített csoport előnyomulását Csap helyett Nagymihály (Mihalovce) felé követelte. Ezzel a minimális módosítással az 1944. 10. 14-én kiadott 220240. sz. direktívájában jóváhagyta a tervet.

A hadműveleti helyzet miatt az ellenség megváltoztatta szándékát, lemondott az ellentámadásról. A Debrecen délnyugat, Hajdúszoboszló—Hajdúszovát és Sáránd térségében körülfélt 6. lovas hadtest megsemmisítését tervezte, valamint szívós, védelmi tevékenységgel a szovjet csapatok további előnyomulását északra igyekezett mindenáron megakadályozni és megtartani az északkelet-magyarországi fő közlekedési és utánpótlási csomópontokat: Debrecen, Nyíregyházát. Ezzel biztosítani kívánta a 8. Német, az 1. és 2. Magyar Hadsereg visszavonulását. Ennek érdekében a német hadvezetés újabb erőket dobott Debrecen térségébe és elkeseredett küzdelmet folytatott minden talpalatnyi földért.¹⁰

Az összecsapások hevessége Debrecen térségében nem csökkent. A csata mindkét féltől továbbra is nagy erőfeszítéseket követelt. A harc éjjel-nappal megszakítás nélkül dúlt egészen Debrecen elfoglalásáig.

Nagyvárad elfoglalása, a 6. hadsereg védelmének felszakadozása zavart keltett az ellenség vezetésében. A frontparancsnoksága ezt a helyzetet igyekezett maximálisan kihasználni és már október 12-én este az ismertetett elgondolásnak megfelelően kiadta intézkedéseit.

A lovas-gépesített csoportnak 1944. 10. 12-én 21.00-kor a frontparancsnok a 00640. sz. parancsában a következő feladatot adta:

„Biztosítsa magát északkelet felől és főerőit fordítsa Biharkeresztes—Berettyóújfalu irányába, kerítse be és semmisítse meg az ellenség Sebes-Körös, Berettyó közén levő erőit. A továbbiakban a 49. lövészhadtesttel együttműködésben mérjen csapást Hajdúszovátra, semmisítse meg az ellenség csoportosítását Báránd, Bihar-torda térségében és jusson ki Debrecen körzetébe.”¹¹

A 6. harckocsihadsereg Komádi és Magyarhomorog elfoglalása után Berekböszörmény (5. hk. hdt.) és Mezősás (9. g. hdt.) irányába kellett hogy támadjon.¹²

Az 53. hadsereg arra kapott utasítást, hogy:

„... a 49. lövész- és a 18. harckocsihadtesttel folytassa a támadást: Bihar-torda, Sárretudvari körzetében, Püspökladány, Kaba—Hajdúszoboszló irányába és a 6.

¹⁰ Сборник материалов по составу группировки войск Германии: i. m. 174—179. o. Lásd még idevonatkozóan: H. Friessner: i. m. 149., 260. o. A Debrecenért vívott harc idején a 6. hadsereget megerősítették négy hadosztállal a „Heinrici” harcsoportból.

¹¹ Архив МО СССР, ф. 278, оп. 1519, л. 23, лн. 17.

¹² Архив МО СССР, ф. 339, оп. 5179, л. 42, лн. 32.

harckocsihadsereggel, valamint a lovas-gépesített csoporttal együttműködésben semmisítse meg az ellenség Sebes-Körös, Berettyó közén körülzárt erőit.”¹³

A Gorskov lovas-harckocsi csoport azt a feladatot kapta, hogy:

„... 1944. 10. 13-án 07.00-kor gyülekezzen Nagyvárad északelet, Biharpüspöki, Csatár térségében és 44. 10. 16-án vegye birtokba Ottományt, Galospetrit és Érmihályfalvát.”¹⁴

A lovas-gépesített csoport parancsnoka elhatározta, hogy Berettyóújfalura két csapást mér. Egyet Esztár körletéből a Berettyó jobb partján, a másikat Nagyvárad körzetéből Bihar-keresztesen át a műút mentén és október 13-án 10 órára bekeríti az ellenséget Berettyóújfalu térségében. Főerőivel Bihar-keresztes—Berettyószentmárton irányába támad.¹⁵

A hadtestek a következő parancsot kapták:

4. lovas hadtest:

„A 10. lovas hadosztály az elfoglalt körletéből október 13. 03.00-kor támadjon Esztár, Hencida, Berettyóújfalu irányába és 10.00-kor a 7. gépesített hadtest egységeivel együttműködésben foglalja el a helységet, vágja el az ellenség visszavonulási útvonalaait északra.”

A 30. lovas hadosztály:

... 10. 13. 05.00-kor indítson támadást Nagyszántó, Nagykereki, Bojt felé... Legyen állandó készenlétben délnyugati irányú csapás mérésére a menetvonal bármely szakaszán és 10.00-kor vegye birtokba Berettyószentmártont.”

A 9. lovas hadosztály:

„egy megerősített ezredével szilárdítsa meg Bihart, biztosítsa a hadtestet északkeletről. Két ezredével a 7. gépesített hadtest után Bors, Biharkeresztes, Berettyószentmárton menetvonalon nyomuljon előre. Le-

¹³ Архив МО СССР, ф. 409, оп. 10057, д. 342, лн. 37. A hadseregpáncsok október 12-én 18.00-kor kiadott 0037. számú harcpáncsában a 49. lövész- és a 18. harckocsihadtestnek azt a feladatot adta, hogy Karcag, Püspökladány elfoglalása után október 13-án reggelre vegyék birtokba: Bihartorda, Sárrétudvari, Kaba, Hajdúszoboszló, Hajdúszóvát helységeket. Október 12-én 22.00-ig a hadtestek csak Karcagot és Püspökladányt vették birtokba. Bihartorda, Nagyrábé és Biharnagybajom ellen a támadás elakadt. Október 13-án reggel tehát a 49. lövész- és a 18. harckocsihadtest az előző napi feladatot végrehajtására újította fel a támadást.

¹⁴ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 2779, д. 1190, лн. 66, 75.

¹⁵ Архив МО СССР ф. 278, оп. 1519, д. 23, лн. 17.

gyen állandó készenlétben délnyugati irányú csapás mérésére, együttműködésben a 7. gépesített hadtesttel.”¹⁶

A 7. gépesített hadtest azt a feladatot kapta, hogy Bors, Biharkeresztes, Berettyószentmárton menetvonalon kezdje meg előremozgását. Közelebbi feladata, hogy október 13-án 10.00-ra foglalja el Biharkeresztest és a továbbiakban a 10. lovas hadosztállal együttműködve vegye birtokba Berettyóújfalut.¹⁷

A lovas-gépesített csoport egységei 12-én este 08.00-kor fejezték be Nagyvárad megtisztítását. 13-án hajnalban már új manőverre indultak a csapatok. Ennek megszervezésére a hadműveleti helyzet mindössze 3—3,5 órát engedélyezett. A parancsnokoknak újra rövid idő alatt kellett az új feladatok végrehajtását, az anyagi utánpótlást megszervezniük. Különösen az utóbbi követelt nagy erőfeszítést a törzsektől. Plijev csoportjának három napon át szünetelt az utánpótlása, készletei teljesen kifogytak, a harcosokon és a lovakon is mutatkoztak a fáradtság jelei. A pihenő már nagyon indokolt lett volna, a helyzet azonban még mindig nem tette lehetővé.

A 6. gárda lovas hadtest harmadik napja, hogy a főerőktől elvágva, minden utánpótlás nélkül küzdött az ellenség gyűrűjében. Egy lovas hadosztályával (8. gd.) Debrecen nyugat 3 km-re, a 13. lovas hadosztállal pedig Hajdúszoboszló, Hajdúszovát és Debrecen északnyugat 3 km-re Szepes vasúti megálló térségében védekezett.¹⁸ A hadtestparancsnok október 13-án virradóra átcsoportosítást hajtott végre. Megerősítette Hajdúszoboszló és Hajdúszovát védelmét, valamint Szepes vasúti megálló környékét.

Harc Berettyóújfalúért

A feladatok teljesítésére a menetet elsőnek a 7. gépesített hadtest — 41. harcokosi és 64. gépesített — dandárai kezdték meg (1944. 10. 12-én 24.00-kor). Bors, Biharkeresztes helységei

¹⁶ Архив МО СССР, ф. 278, оп. 1519, л. 24, ли. 15. A lovas-gépesített csoport 1944. október 12-én 23.35-kor kiadott 00112. sz. harcparancsa.

¹⁷ Архив МО СССР, ф. 278, оп. 1519, л. 24, ли. 15.

¹⁸ A 8. lovas hadosztály még mindig Nagyrábé körzetében tevékenykedett. A 6. lovas hadtest lőszer ellátása különösen nehéz volt. Utánpótlására nem volt lehetőség. Akadtak egységek, amelyeknek már teljesen elfogyott a készletük. Ezen a parancsnok úgy segített, hogy elvett onnan, ahol még volt. Október 13-án PO-2 repülőgépről puska- és géppisztoly lőszerrel dobáltak le a hadtest által védett területre. Hasonlóan sok problémát okozott a sebesültek ellátása. Elszállításukra még csak gondolni sem lehetett. A hadtestparancsnokság valamennyi sebesültet a hajdúszoboszlói kórházban helyezte el. Ellátásukat, kezelésüket a kórház, személyzetére bízta, akik ezt becsületesen el is végezték.

geket északról megkerülve 9.00-ra elérték Bojtot. Utóbbit délről átkarolva előnyomulásukat Váncsod irányába folytatták.¹⁹

A 4. gárda lovas hadtest magasabbegységei a hajnali órákban 03.00 és 04.00-kor indultak meg a parancsban elrendelt irányokba.

Az ellenség ellenállását megtörve, a lovas-gépesített csoport egységei 11.00-ra kijutottak, illetve harcot folytattak: a 4. lovas hadtest 9. lovas hadosztálya — Biharszentjános, 30. lovas hadosztálya Bojt körzetében, a 10. lovas hadosztálya a 4. lovas hadtest 9. lovas hadosztálya — Biharszentjános, 30. lovas hadosztálya Bojt körzetében, a 10. lovas hadosztálya a 63. gépesített dandárral együttműködésben már megkezdte a rohamot Berettyóújfalu ellen északról.

A 7. gépesített hadtest harckocsidandára Berettyóújfalut támadta délkeletről, a 64. gépesített dandár birtokba vette Váncsodot és folytatta a támadást Berettyóújfalu felé.

Az ellenség páncélos és gyalogos egységekel különösen szívesen védte Bors, Biharkeresztes, Mezőpéterd és Berettyóújfalu községeket. 20—30 harckocsival és rohamlőveggel támogatott gyalogos csoportokkal ellenlökéseket hajtott végre. A csapatokat a német légierő is támogatta.

A lovas-gépesített csoport magasabbegységei október 13-án 12.00-ra a következő helyzetet érték el:

A 4. lovas hadtest 10. lovas hadosztálya kijutott Berettyóújfalu északkelet 2 km, téglagyár körzetébe, a 30. lovas hadosztály Bojtot, a 9. pedig Biharszentjánost foglalta el.

A 7. gépesített hadtest 41. harckocsidandára előnyomulásban Berettyóújfalu felé elérte a Berettyót, a 64. gépesített dandára Váncsodon gyülekezett. A 63. gépesített dandár a 10. lovas hadosztállyal együttműködve Berettyóújfalu északkeleti szélét érte el.

A csapatok további térnyerése a makacs ellenállás és a gyakori ellenlökések következtében annyira lelassult, hogy Plijev altábornagy átcsoportosítás végrehajtását rendelte el.²⁰ Elhatározta, hogy a 4. lovas és a 7. gépesített hadtest főerőivel csapást mér Biharkeresztesre, Toldra, Mezősásra és csak azután folytatja a támadást Berettyószentmárton és Berettyóújfalu ellen.

Október 13-án 13.00-kor a 7. gépesített hadtestnek azt a parancsot adta, hogy Váncsod körzetéből mérjen csapást Biharkeresztesre és a 9. lovas hadosztállyal együttműködésben sem-

¹⁹ A hadtest 63. g. dd. a 10. lovas hadosztállyal együtt támadta Berettyóújfalut északról. A 16. g. dd. október 12-én Füzesgyarmatra érkezett. Azt a parancsot kapta, hogy innen támadjon Berettyóújfalu ellen észak-nyugatról.

²⁰ Архив МО СССР, ф. 278, оп. 1519, д. 23, лл. 18.

misítse meg a helységet védő német—magyar erőket. A továbbiakban folytassa az előzőleg kapott feladat végrehajtását.

A 4. lovas hadtest arra kapott utasítást, hogy a 30. lovas hadosztályával foglalja el Mezőpéterdet és a támadást utána Biharkeresztes irányába folytassa, vegyen részt az ellenség biharkeresztesi csoportosításának megsemmisítésében. A község birtokbavétele után támadását Berettyószentmárton felé kellett, hogy folytassa.

A lovas-gépesített csoport az ellenség ellenállását Nagyvárad és Berettyóújfalú között nem tudta megtörni. A németek nemcsak védekeztek, hanem gyakran ellenlökésekkel zavarták Plijev csapatainak előnyomulását. Az ellenlökő csoportok általában zászlóalj, ezred erejűek voltak, amelyeket rendszerint 10—15 harcocsói és rohamlöveg támogatott. Az egynapos tevékenység eredményeként 13-án estére a lovas-gépesített csoport egységei a következő helyzetet foglalták el:

4. lovas hadtest: a 30. lovas hadosztály Berettyószentmárton, Mezőpéterd terepszakaszon ellenlökés elhárításával volt lekötvé. A 9. hadosztály kemény harcot vívott Bors keleti szélén. A 10. lovas hadosztály a 63. gépesített dandárral együtt változatlanul Berettyóújfalú északkelet 2 km körzetében, támadása elakadt.

A 7. gépesített hadtest: a 16. dandár menetben Berettyóújfalú felé, mocsaras terep leküzdésével küszködött, elérte Réz-szentmiklóst. A 64. gépesített dandár Bojt körletéből Bors felé, a 41. harcocsidandár pedig Biharkeresztes irányába megkezdte előnyomulását.²¹

A 6. lovas hadtest helyzete változatlan. Október 13-án a hadtest arcvonalán az ellenség különösebb aktivitást nem tanúsított.

A nap végén (24.00-kor) Plijev altábornagy az előzőek meghagyása mellett újabb feladatot állított a csapatok elé. A 4. lovas hadtestnek azt a parancsot adta, hogy 14-én hajnalban újítsa fel a támadását, a 30. lovas hadosztálynak pedig, hogy vegye birtokba Mezőpéterdet. Utóbbinak felderítő osztagot kellett kiküldeni Konyár—Derecske—Mezősás irányokba. A 10. lovas hadosztály azt a parancsot kapta, hogy együttműködésben a 63. gépesített dandárral, tisztítsa meg Berettyóújfalut az ellenségtől, vegye birtokba az átkelőhelyeket és azokat szilárdan tartsa kézben, akadályozza meg az ellenséges erők visszavonulását északra. Erős előrevetett osztaggal Berettyóújfalú észak 8 km körzetében a Kálló-csatornán vegyen birtokba átkelőhelyeket.²²

²¹ Архив МО СССР, ф. 278, оп. 1519, д. 23, лн. 18.

²² Архив МО СССР, ф. 278, оп. 1519, д. 23, лн. 19.

A 7. gépesített hadtest azt a feladatot kapta, hogy:

„... virradatra a 10. lovas hadosztállyal együttműködve vegye birtokba Berettyóújfalut. A 16. gépesített dandárral mérjen csapást Bakonszeg irányába és jusson ki Berettyóújfaluhoz, vegye birtokba az átkelőhelyeket Bakonszeg és Berettyóújfalú terepszakaszon. Erős előrevetett osztaggal foglalja el és tartsa meg Sáp 4 km kelet 100-as háromszögelési pontot. Két dandárával a 9. lovas hadosztállyal együttműködésben 06.00 órára vegye birtokba Biharkeresztes, Ártánd helységeket.”²³

A parancsnok elhatározása jól tükrözi, hogy a hadműveleti cél: a Berettyó- és a Sebes-Körös közén jól kiépített támpontokban védekező német erők teljes bekerítése volt. Az elgondolás megvalósítása azonban csak részben sikerült. A helyzetet a „Dél” hadseregcsoport parancsnoksága is felismerte és október 14-én tevékenysége ennek meghiúsítására irányult.

A lovas-gépesített csoport egységei október 14-én délelőtt birtokba vették Mezőpéterd, Biharkeresztes (08.00), Mezősás (13.00) falvakat. Ezután a hadtestek főerőiket Berettyószentmárton és Berettyóújfalú körzetébe irányították. A falvak többségének birtokba vételében közreműködtek a 6. harckocsihad-sereg csapatai is. Az ellenség október 13-án a kedvezőtlenül alakult helyzete következtében feladta a Körös menti támpont-jait, Komádit, Magyarhorogot, Biharbőszörményt. 13-án megindult a Sebes-Körös-nél elakadt 6. harckocsihad-sereg támadása is. Az 5. harckocsihadtest Biharkeresztes, a 9. gépesített hadtest pedig Mezősás irányába fejlesztette tovább az elért sikereket.²⁴

Bors, Biharkeresztes, Mezősás és a Körös menti támpontok elvesztése után az ellenség megkezdte a Sebes-Körös és Berettyó közének kiürítését. Csapatait visszavonta északra. Ennek biztosítására különösen megerősítette Berettyóújfalú, Berettyószentmárton és Bakonszeg védelmét.²⁵

Püspökladány térségében a 49. lövész- és a 18. harckocsi-hadtest csapatai az ellenlökéseket visszaverve birtokba vették Biharnagybajomot, Bárándot, az északkeleti irányban pedig ki-jutottak Kaba északi, nyugati és Nádudvar déli szélére.²⁶

Az október 13-i és 14-i események nem vezettek az ellen-ség bekerítésére. Viszont arra kényszerítették a német hadmű-

²³ Архив МО СССР, ф. 278, оп. 1519, д. 23, лн. 19.

²⁴ Архив МО СССР, ф. 339, оп. 5179, д. 42, лн. 34—44.

²⁵ Архив МО СССР, ф. 278, оп. 1519, д. 23, лн. 19. Berettyóújfalut pl. egy megerősített gyalogezred, 20—25 harckocsi és rohamlőveg, valamint 3—4 tüzéruteg védte.

²⁶ Архив МО СССР, ф. 409, оп. 10057, д. 336, лн. 330.

veleti vezetést, hogy elrendelje a Sebes-Körös és a Berettyó közének kiürítését, amit 14-én Berettyóújfalui és Bakonszeg közötti szakaszon meg is indított.²⁷

Október 15-én a lovas-gépesített csoport egységei folytatták a harcot az ellenség berettyóújfalui csoportjának megsemmisítéséért. A 10. lovas hadosztály és a 63. gépesített dandár helységarcot vívott Berettyóújfalui északon. A 30. lovas hadosztály és a 64. gépesített dandár birtokba vette Berettyószentmártont, két ezredével átkelt a Berettyón és támadást indított Berettyóújfalui ellen.²⁸ Ezzel a manőverrel a lovas-gépesített csoport az ellenség berettyóújfalui csoportját északról, keletről és délről teljesen átkarolta. A 7. gépesített hadtest 41. harckocsi-dandára október 15-én 12.00-ra felszámolta a Told körzetében körülrárt ellenséges csoportot.

A nap második felében megérkeztek a község térségébe a 6. harckocsihadserег csapatai is. Az 5. harckocsihadtest Gáborján, a 9. gépesített hadtest pedig Berettyószentmárton körzetében kapcsolódott be a berettyóújfalui csoport elleni tevékenységbe és 17.00-kor már harcot kezdett az átkelőhelyek megszerzéséért.²⁹

Berettyóújfaluiért a harc rendkívül heves volt. Az ellenség minden utcában, minden házban megkapaszkodott, amit csak lehetett, tűzfészekké változtatott. Ezért a városba betört egységeknek utcáról utcára és házról házra kellett harcolniuk. A késő délutáni órákban három lovas és két gépesített dandár rohamozta a helységet. Az eredmény azonban jelentéktelen volt. Rétszenthalmos dél 0,5 km-en elakadt a 16. gépesített dandár támadása is.

Berettyóújfalutól északra a másik jelentős csomópont Derecske volt. Ennek visszafoglalása során (10. 10-én) vágta el az ellenség a 6. lovas hadtestet a lovas-gépesített csoport főerőitől.³⁰ A Berettyó és a Sebes-Körös közéről kivont erők egy részével a német parancsnokság a 6. lovas hadtestet támadta.

²⁷ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 2779, л. 1190, лн. 75. Az ellenségnek Nagyvárad, a Sebes-Körös és a Berettyó közén vívott harcok során halottakban 1200 tiszt és katoná, harckocsi és rohamlövegben 115, páncélgépkocsi és páncélozott szállító jármű 85, lövegben 395, repülőgépekben pedig 91 volt a vesztesége.

²⁸ A két lovasezred október 15-én 12.00-kor kelt át a Berettyó északi partjára. A lovas-gépesített csoport parancsnoka a délutáni órákban ide irányította a 9. lovas hadosztályt is.

²⁹ Архив МО СССР, ф. 339, оп. 5179, л. 42, лн. 35.

³⁰ A 6. lovas hadtest október 15-én továbbra is változatlanul nehéz helyzetben, de szilárdan tartotta Hajdúszoboszló, Hajdúszovát és Mikepérces helységeket. Utánpótlást még mindig csak légiúton kapott. Október 14-én Püspök-ladányba megérkezett egy lőszer- és üzemanyagszállító oszlop. Útját azonban képtelen volt tovább folytatni. Az ellenség 15-én különösen Hajdúszovát és Mikepérces ellen indította rohamait, mindenáron szabaddá akarta tenni a Debrecen felé vezető utat.

A másik részével és a közben beérkezett 46. gyaloghadosztállyal pedig Pocsaj—Berettyóújfalu közötti szakaszos ellenlökéseket indított a Berettyó északi partjára átkelt szovjet csapatok ellen, megkísérelte azok visszaszorítását a folyó mögé. Ezeket a falvakat október 14- és 15-én a 33. lövészhadtest hadosztályai védtek. A hadtest Nagyvárád és környékének megtisztítása után azt a feladatot kapta, hogy a lovas-gépesített csoport hátában birtokba vett lakott helységeket: Pocsaj, Esztár, Gáborján stb. szállja meg és biztosítsa a Plijev-csoport manőverét északkeletről és északról.³¹ Október 15-én Pocsajt és Esztárt az ellenség visszafoglalta és megkísérelte a Berettyón az átkelést.

Az ellenség Derecske környéki tevékenységének megghiúsítására, a 6. lovas hadtest gyors megsegítésére a 2. Ukrán Front parancsnoka elhatározta, hogy a Plijev lovas-gépesített csoportot még Berettyóújfalu elfoglalása előtt északra fordítja. 1944. október 15-én 16.00-kor ezzel kapcsolatban a következő feladatot adta:

„Mérjen csapást Derecskére és 10. 16-án... egyesüljön a 6. lovas hadtesttel.”³²

A hadműveleti helyzet valóban sürgős, halaszthatatlan intézkedéseket követelt az ellenség ellenlökései következtében csaknem összeroskadó 6. gárda lovas hadtest megsegítésére és a Derecske térségében gyülekező német erők szétverésére. A frontparancsnok azonban megfelelő tartalékokkal a feladat végrehajtására nem rendelkezett. A 7. gárdahadsereg 24. és 25. hadtestei még gyülekezés alatt voltak. Alkalmazásukkal tehát nem lehetett számolni. Hasonlóan lehetetlen volt a Gorskov-csoportot visszahozni. Ez egyébként hadműveleti szempontból megbocsáthatatlan hiba lett volna. Gorskov, ha lassan is, de sikeresen folytatta előnyomulását a megadott irányba. A Paptamási—Pocsaj—Esztár—Gáborján körzetekben tevékenykedő 33. lövészhadtest erejéből csak védekezésre tellett. A derecskei csoport szétverésére lehetősége nem volt.

Ilyen körülmények között a parancsnoknak nem volt más választása, mint kivonni Berettyóújfalu alól és a faluból is a lovas-gépesített csoportot és a helységben levő ellenséges erők végleges felszámolását a 6. harckocsihadseregére bízni. Utóbbi 15-én a nap második felében teljesen felzárkózott Berettyóújfaluhoz. Az 5. harckocsihadtest Gáborjánnál át is kelt a Be-

³¹ Архив МО СССР, ф. 341, оп. 5312, д. 619, лл. 16—19. A front parancsnoka a 33. lövészhadtestet október 10-én a 7. hadsereg állományába utalta. A 337. lövész-hadosztály Paptamási, az 1. román gyaloghadosztály Esztár, a 3. román hegyi gyaloghadosztály Gáborján északi körzetében gyülekezett.

³² Архив МО СССР, ф. 278, оп. 1519, д. 23, лл. 20—21.

rettyón és északról a falu ellen fordult. A 9. gépesített hadtest pedig délről támadta a községet.

Az olvasóban minden bizonnyal felmerül a kérdés, hogy a front parancsnoka miért nem a 6. harcokcsihadsereget indította Derecskének? A levéltári dokumentumok erre a kérdésre nem adnak választ. Az eseményekből arra lehet következtetni, hogy Malinovszkij marsall a hadművelet során harcokcsijainak több mint 60 százalékát elvesztett 6. harcokcsihadsereget gyengének találta a feladat végrehajtására. Másodszor, a Berettyóújfalu elleni kétnapos harc azt mutatta, hogy a lovas hadosztályok helység-harc vívására nem a legalkalmasabbak. Továbbá, olyan helyzetben, amikor a fő hangsúly már nem a helység elfoglalásán van, mint ahogy volt 13-án, 15-én, hiba lett volna azt az egységet továbbra is a város alatt tartani, mely rugalmas, merész, határozott manővereivel az ellenség csoportosításainak szétverésére, támpontjainak megkerülésére alkalmasabb volt, mint a 6. harcokcsihadsereg.

Minden bizonnyal ezek a megfontolások vezethették a front parancsnokát is, amikor úgy döntött, hogy a lovas-gépesített csoportot kivonja, északra fordítja és Berettyóújfalu elfoglalását a 6. harcokcsihadseregére bizza. A feladat végrehajtását a hadsereg csapatai 15-én este kezdték meg.

Ezzel kapcsolatban arra is rá kívánunk még mutatni, hogy a lovas-gépesített csoport másodszori ütközetbe vetése Berettyóújfalu elfoglalására nem volt hadműveleti szükségszerűség. A félreértések elkerülése végett nem az október 13-án kiadott intézkedésre gondolunk. Ez indokolt, mert ekkor Berettyóújfalu még hadműveleti jelentőségű objektum volt. Birtokbavételétől függött a Sebes-Körös és a Berettyó közén rekedt német erők bekerítése, teljes elszigetelése. Elfoglalása menetből nem sikerült. Ekkor a lovas-gépesített csoport főerőit a Biharkeresztes és környékén kiépített támpontok birtokbavételére, a visszamaradt helyőrségek megsemmisítésére irányították. Ezt a döntést is meg tudjuk érteni. A Sebes-Körös és Berettyó közén levő ellenséges erők komoly veszélyt jelentettek az északra fordult csapatok hátára. A lovas-gépesített csoport és a 6. harcokcsihadsereg október 13-i és 14-i eredményei a német parancsnokságot is meggyőzték arról, hogy csapatai megmentésének egyetlen útja: az azonnali visszavonás. Ezt 14-én meg is kezdte. Ezzel párhuzamosan Berettyóújfalu elvesztette hadműveleti jelentőségét. A lovas-gépesített csoport ütközetbe vetése másodízben komoly idővesztéssel járt.

Ezt a front parancsnoksága is felismerte. Malinovszkij marsall október 15-én 16.00-kor kiadott 00643. sz. parancsában

új feladatot adott a lovas-gépesített csoportnak és a helység elfoglalását a 6. harcokocsihadseregére bízta.

A Plijev-csoport új hadműveletének megszervezése igen sok nehézséget adott a törzsnek. A 4. lovas hadtest mindhárom hadosztálya és a 7. gépesített hadtest két dandára (63., 64.) utcai harcot vívott Berettyóújfaluban. Mindössze a 41. harcokocsidandár nem volt harcban. Utóbbi Told elfoglalása után Gáborján körzetében gyülekezett.

A 4. lovas hadtest azt a parancsot kapta, hogy két menetvonalon támadjon: Berettyóújfalu, Derecske műút mentén és attól nyugatra, 16-án 08.00-ra foglalja el Derecske déli és nyugati részét.

A 7. gépesített hadtest feladata az volt, hogy Szentpéter-szeg, Gáborján, Konyár, Derecske útvonalon nyomuljon északra és október 16-án reggel 07.00-ra vegye birtokba Derecske délkelet 2 km magassági pont körzetét és a helység keleti részét.

A 6. lovas hadtestnek Plijev altábornagy azt a feladatot adta, hogy a lovas-gépesített csoport főerőinek Derecske alá érkezésével egyidejűleg a találkozás meggyorsítására mérjen csapást Derecske irányába.³³

Az ellenség szívós, makacs ellenállással, gyakori ellenlökéseivel nagyon lefékezte a kemény harcokban ugyancsak jelentősen megfogyatkozott lovas-gépesített csoport előnyomulását. Ennek következtében Derecske birtokbavételét a megadott határidőre az egységek nem teljesítették. 16-án este 5 órára a lovas hadtest egy hadosztálya elérte Tépet, birtokbavétele menetből nem sikerült. A hadtest többi egységei szintén kijutottak Derecske dél, délnyugat körzetébe és felkészültek a rohamra. A 7. gépesített hadtest erre az időre elérte Konyárt. A csapatok sorainak rendezése után a 4. gárda lovas hadtest Derecske, a 7. gépesített hadtest pedig Konyár birtokbavételéért megindította a harcot. A lovas-gépesített csoporttal együttműködésben tevékenykedő 33. lövészhadtest egységei visszafoglalták Pocsaj, Esztár falvakát és a gyorscsapatok mögött folytatták előnyomulásukat. Fő feladatuk az elfoglalt objektumok, terepszakaszok megtartása volt.

A 6. lovas hadtest egységei változatlanul — már a hatodik napja — tartották Hajdúszoboszló, Hajdúszovát és Mikepércs helységeket. Ezzel a hadtest lehetetlenné tette az ellenség csapatainak mozgását a Derecske—Debrecen-i úton. A lovas-gépesített csoport északra fordulása, valamint a 49. lövészhadtest sikeres tevékenysége Kaba, Tetétlen, Nádudvar körzetében az

³³ Архив МО СССР, ф. 278, оп. 1519, л. 23, ли. 21—22.

ellenséget arra kényszerítette, hogy főerőit ne a 6. lovas hadtest ellen, hanem a délről és délnyugatról közeledő szovjet csapatok támadásának megállítására fordítsa. Ennek következtében az ellenség nyomása a bekerítésben harcoló 6. gárda lovas hadtest ellen október 15. után jelentősen csökkent, de nem szűnt meg. Ezekben a napokban különösen Hajdúszovátot és Mikepércset támadta az ellenség.

Október 16-án reggel a 18. harcoksihadtest és az 1. légi-deszant-hadosztály csapatai Kabát északkeletről átkarolták. Ezzel egyidejűleg a hadosztály egy másik zászlóaljja Nádudvar dél 4 km vasúti megálló körzetében átvágta a Kaba—Nádudvar műutat. Ennek eredményeként október 16-án a 18. harcoksihadtest összeköttetést létesített a Debrecen alatt körülzárt 6. lovas hadtesttel.³⁴ A résen keresztül a sötétség beállta után egy gépkocsi oszlopnak sikerült bejutni Hajdúszoboszlóra.³⁵

Nem sokkal azután, hogy a 4. lovas és a 7. gépesített hadtest egységei megindították a harcot Konyár és Derecske birtokbavételéért, október 16-án 18.30-kor Malinovszkij marsall azt a parancsot adta, hogy a lovas-gépesített csoport mérjen csapást északra, egyesüljön a 6. lovas hadtesttel, és október 17-ének végére vegye birtokba Debrecent.³⁶

Október 16-án a kialakult hadműveleti helyzet figyelembevételével a 2. Ukrán Front parancsnoka valamennyi hadsereg felé intézkedett.

A lovas-gépesített csoporttal együttműködésben tevékenykedő 6. harcoksihadsereg azt a feladatot kapta, hogy Berettyóújfalu birtokbavétele után vegyen részt az ellenség megsemmisítésében Berettyóújfalutól északra és október 17-én estére jusson ki Hajdúbagos—Sáránd körzetébe.³⁷

Az 53. hadsereg a 00644. sz. parancsban azt a feladatot kapta, hogy folytassa a támadás kifejlesztését és október 17-én reggelre egyesüljön a 6. lovas hadtesttel Hajdúszoboszló—Haj-

³⁴ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 2779, л. 1190, лн. 83.

³⁵ Figyelembe véve, hogy az ellenség sem rendelkezett összefüggő arcvonallal, a frontparancsnokság utasította a Püspökladányban várakozó gépkocsi oszlop parancsnokát, hogy a résen keresztül kisérjelje meg a bejutást Hajdúszoboszlóra. Az oszlop parancsnoka, Pavlenko szds. a sötétség beálltával megindult. Menetvonala kezdetben Püspökladány—Kaba műút, majd erről letért a 93. hárp. irányába. Kaba észak 4 km-en átkelt a Nádudvar és Kaba-i műúton. Menetét a továbbiakban a tanyákat összekötő kocsiutakon, úttalan földeken, vizes réteken keresztül folytatta és október 16-án 23.00-kor az oszlop — 44 gépkocsival — megérkezett Hajdúszoboszlóra. A gyűrűt végérvényesen a Kaba—Nádudvar—Hajdúszoboszló irányában támadó 49. lövész- és a 18. harcoksihadtest csapatai törték át október 18-án.

³⁶ Архив МО СССР, ф. 278, оп. 1519, л. 23, лн. 23.

³⁷ Архив МО СССР, ф. 339, оп. 5179, л. 42, лн. 23—38. Az 5. hdt-nek Földes—Hajdúszovát felé kellett támadni és a feladat teljesítése után Derecske irányába előnyomulni. A 9. g. hdt. Derecske felé a műuton nyomult északra azzal a feladattal, hogy jusson ki Hajdúbagos, Sáránd körzetébe.

dúszovát körzetében. A támadást folytatva a hadseregnek 17-én estére ki kellett jutnia Hajdúszovát, Hajdúszoboszló, Etyek, Tiszafüred, Abádszalók, Fegyvernek, Tiszapüspöki, Szajol vasútállomás arcvonalára. Szolnoktól délre a Tiszához kijutott és azon átkelt csapatok azt a parancsot kapták, hogy továbbra is tartsák a terepszakaszokat.³⁸

A lovas-gépesített csoporttal együttműködésben tevékenykedő 7. gárdahadsereg állományába tartozó 33. lövészhadtest arra kapott utasítást, hogy támadását északnyugati irányba folytatva, október 17-én estére jusson ki Hajdúszoboszló körzetébe. A hadsereg 24. és 25. hadteste folytatta a menetet az új összpontosítási körletbe.³⁹

A lovas-gépesített csoporttól jobbra támadó Gorskov lovas-harcocsi csoport azt a parancsot kapta (16-án), hogy határozottabban tevékenykedjen és 17-én jusson ki Nagykároly—Szatmárnémeti körzetébe és vágja el a Wöhler-hadsereg visszavonulási útvonalát.

A szárnyakon tevékenykedő hadseregek feladatát a frontparancsnok úgy határozta meg, hogy azok segítsék a főirányba kibontakozó támadást.

A 40. és a 27. hadseregeket mindenekelőtt arra utasította, hogy folytassák a támadást az elrendelt irányokba. További feladatként a 40. hadsereg azt kapta, hogy 1944. október 19-én estére foglalja el Máramarosszigetet, Szatmárnémetit és jusson ki Szeninca—Túrterebes vonalába. A 27. hadseregnek október 17-én ki kellett jutnia Egerbegy (Beita), Szalacs (Salacea), Érmihályfalva szakaszára, 19-én estére pedig Nyíradony és Hajdúhadház körzetébe.⁴⁰

Az 5. légi hadseregnek azt az utasítást adta a frontparancsnoka, hogy főerőivel továbbra is a Plijev-csoportot, a 6. harcocsihadsereget és az 53. hadsereg jobbszárnycsapatainak tevékenységét támogassa.⁴¹

Október 16-án kiadott intézkedések és parancsok jól mutatják, hogy a frontparancsnokság igyekezett meggyorsítani Debrecen elfoglalását s el akarta vágni az ellenség észak-erdélyi

³⁸ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 2779, д. 1190, лн. 78; ф. 409, оп. 10057, д. 342, лн. 34. Az ellenség október 14-én Törökszentmiklós kelet körzetéből indított, 15-én továbbfejlesztett nagyerejű ellenlökése (3 gyalogezred, 45 harcocsi és páncélozott szállító jármű) következményeként visszafoglalta Kenderest és Kisújszállást. Mindkét helységet a szovjet csapatok október 16-án újra birtokba vették. Törökszentmiklós azonban továbbra is az ellenség kezén maradt. A Szajol vasútállomás körzetébe való kijutás Törökszentmiklós visszafoglalását is jelentette. A hadsereg sávhátára balról: Arad, Tótkomlós, Szentés, Nagykőrös. Valamennyi, Nagykőrös kivételével a 46. hadseregnek kizárva.

³⁹ Архив МО СССР, ф. 341, оп. 5312, д. 571, лн. 21—24. A hadtestek összpontosítási körlete Nagyvárard észak-nyugat térségében volt.

⁴⁰ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 2779, д. 1190, лн. 78—79.

⁴¹ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 2779, д. 1190, лн. 78—79.

erőinek visszavonulását. Ennek érdekében erőinek és eszközeinek zömét az arcvonal középső szakaszára összpontosította. Különösen figyelmet érdemel a 7. gárdahadsereg beérkezése Nagyvárad északnyugat—Pocsaj—Gáborján—Mezősás—Mezőpéterd, Váncsod—Told körzetébe. Debrecen elfoglalását sürgette az is, hogy az ellenség meggyorsította erőinek visszavonását Észak-Erdélyből. Ekkor már látható volt, hogy a visszavonulási útvonalainak elvágása, az egész visszavonulás megghiúsítása Debrecen gyors elfoglalásán múlik. A kérdés úgy merült fel: vagy képes lesz a 2. Ukrán Front az ellenség ellenállását Debrecennél gyorsan megtörni s a várost elfoglalni, vagy ha nem, akkor szembe kell néznie azzal a ténnyel, hogy a Wöhler-csoport eléri a Felső-Tiszát és visszavonja erőit a folyó mögé. Ezért irányított a német parancsnokság minden lehető erőt és eszközt Debrecenhez. Friessner az október 16—17-i napokra emlékezve, beismeri, hogy a Wöhler-csoport „... különösen nehéz helyzetbe került...”, továbbá, hogy a német páncélos egységek — a szünet nélküli bevetések során — súlyos veszteségeket szenvedtek. A Debrecennél folyó harcokról a következőket írta:

„Ha a szovjet támadások eredménnyel járnak, akkor a Kelet-Magyarországon harcoló német—magyar csapatokat a megsemmisülés veszélye fenyegette volna.”⁴²

Ennek elkerülésére a „Dél” hadseregcsoport parancsnoksága meggyorsította erőinek visszavonását Észak-Erdélyből.

A debreceni irány jelentőségét az ellenség számára jól mutatja Hitler október 17-én kiadott parancsa is:

„Meg kell akadályozni az ellenségnek azt a tervét — követelte a Führer —, hogy déli, délkeleti irányból és az Erdős-Kárpátokon keresztül végrehajtandó összpontosított támadásával megsemmisítse a hadseregcsoportot. Ezért Debrecen térségében a harcot az erők teljes megfeszítésével folytassák, a Wöhler-hadműveleti csoporttal együtt szükség esetén foglalják el Margita—Szatmárnémeti vonalat és készüljenek fel a Tisza—Bodrog szakaszának megszállására, valamint az ellenség Budapest irányába történő előnyomulásának megakadályozására.”⁴³

Ugyanezen a napon Hitlertől utasítás érkezett a IV. páncélos hadtest parancsnokához (Ulrich Kleeman) is. Ebben a következőket parancsolta:

⁴² H. Friessner: i. m. 149. o.

⁴³ U. o.

„... a »Dél« HDCS-nak, mint eddig, továbbra is az a döntő, hogy a csatát Debrecenről délre győzelmesen fejezze be. A döntést a IV. páncélos hadtestnek (24. pc. ho., 503. »Tigris« rohamlövégyszázalój, 4. SS Pol. páncélgránátos hadosztály) Szolnok térségéből a III. páncélos hadtesttel szemben tevékenykedő ellenséges erők hátába irányuló csapásoknak kell kivívnia...”⁴⁴

Mindkét parancs igen jól tükrözi, hogy a „Dél” hadseregcsoport fő hadműveleti objektuma, amelytől az egész észak-erdélyi és kárpát-ukrajnai erők sorsa függött — Debrecen volt. Ezért igyekezett gyorsítani a 2. Ukrán Front parancsnoksága a város elfoglalását és a térségben levő erők szétverését.

A 2. Ukrán Front parancsnoka a hadműveletek menete és a magyarországi katonapolitikai helyzet kapcsán október 16-án intézkedett a támadások felújítására a Duna—Tisza között is.

Az 1944. 10. 16-án 14.45-kor kiadott 00644. sz. direktívájában a 46. hadsereg parancsnokát arra utasította, hogy:

„... Szeged ÉNy térségében azzal a céllal, hogy előreláthatólag október 18-án reggel Kiskunfélegyháza—Kecskemét—Budapest általános irányba átmehessen támadásba, létesítsen egy nem kevesebb, mint hat lövészhadosztályból álló csoportosítást.”⁴⁵

Egy nappal később, 17-én 22.45-kor a 00648. sz. utasításban azt a feladatot kapta, hogy:

„... a hadművelet biztosítására — balról — Belgrád ÉNy körzetéből — feltételezhető ellencsapások megelőzésére: 18-án reggel a 31. lövészhadtest 34. és 40. hadosztályával Kula—Pacsér (Pacir)—Baja általános irányba menjen át támadásba és... október 20-án estére jusson ki Jánoshalma—Baja—Duna—Bátmonostor—Zombor és Kula arcvonalszakaszra.”⁴⁶

Ezek voltak a front parancsnokának a főbb intézkedései 1944. 10. 16-án és 17-én. Utóbbi jól mutatja, hogy az új hadművelet előkészítésére az első lépések még a debreceni hadművelet befejezése előtt, vagyis a hadművelettel párhuzamosan megtörténtek.

⁴⁴ A parancsot Wolf Seiz H. Kissel idézett művéről írt ismertetésében közli. Werkunde 1961/4. Idézi Borus József. Hadtörténelmi Közlemények 1964. 3. sz.

⁴⁵ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 2779, д. 1190, лн. 78.

⁴⁶ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 2779, д. 1190, лн. 85. A 10. gárda-lövészhadtest 16-án két hadosztállyal beérkezett Szeged dél-kelet körzetébe és megkezdte az átkelést a Tiszán.

A lovas-gépesített csoport parancsnoka — az utasításnak megfelelően — elhatározta, hogy a 6. lovas hadtesttel létrejött találkozás után, a 4. lovas és a 7. gépesített hadtesttel Derecske É körzetéből csapást mér Debrecenre és október 17-én estére birtokba veszi a várost.

Az 1944. 10. 16-án 23.05-kor kiadott 00116. sz. harcparancsában Plijev altábornagy a 7. gépesített hadtestnek azt a feladatot adta, hogy „... október 17-én 04.00-kor kezdje meg az előremozgását Derecske—Sáránd—Mikepércs útvonalon, mérjen csapást Debrecenre és október 17-én estére foglalja el a város déli szélét.”

A 4. lovas hadtest pedig azt a parancsot kapta, hogy „... Derecske körzetéből Hajduszovát—Debrecen útvonalon 10.17-én 04.00-kor menjen át támadásba és a nap végére vegye birtokba Debrecen központi részét.”⁴⁷

Támadásra kapott parancsot a 6. lovas hadtest is. Utóbbinak Hajduszoboszló körzetéből a debreceni út mentén kellett csapást mérni és elfoglalni a város északnyugati részét.

Biztosításra: jobbra a 7. gépesített, balra pedig a 6. lovas hadtest kapott utasítást.

Az előzőekkel ellentétben a kapott parancsok végrehajtását a lovas-gépesített csoport egységei még 18-án hajnalban sem tudták megkezdeni. A 7. gépesített hadtest 17-én reggelre Konyárt elfoglalta, de a támadás megindítására ennek ellenére képtelen volt.⁴⁸

A 6. lovas hadtest helyzete változatlan, védte az elfoglalt helységeket az elkeseredetten rohamozó ellenséges csapatokkal szemben.

A 4. lovas hadtest Derecske elfoglalására felvonult egységeinek támadása Tépe észak- és Derecske délnyugati szélétől 3 km-re elakadt, míg 17-én 10.00-kor is itt rohamoztak a hadtest csapatai.

A lovas hadosztályok a helység ellen 17-én többször is rohamot indítottak. Ezeket azonban az ellenséges támpontok jól megszervezett géppuska és tüzérségi tüze egymás után meg-

⁴⁷ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 2779, л. 1190, лн. 85.

⁴⁸ A helység bevételé után két dandára (a 41. hk. és a 64. gépesített) megkezdte az előnyomulást északra, Hosszúpályi és Hajdúbagos terepszakaszokon azonban elakadtak. Egy dandár (a 63. gépesített) Derecskét támadta keletről, a 16. gépesített dandár pedig Konyár körzetében összpontosult.

hiúsította. Debrecentől délre mintegy 15—20 km-re a lovas-gépesített csoport támadása elakadt. Mi okozta a hadművelet első szakaszában oly sikeresen tevékenykedő lovas-gépesített csoport kudarcát Derecskénél?

Derecske Debrecent délről biztosító utolsó jól kiépített ellenállási csomópontja volt az ellenségnek. A helység megtartására a német parancsnokság jelentős mennyiségű tüzér- és harcokocsi egységet vont össze.⁴⁹ Olyan csoportosítást létesített, amely a visszavonuló csapatokkal együttműködésben nemcsak védekezett, hanem sorozatos ellenlökésekkel zavarta a szovjet csapatok támadását és azt Derecske—Konyár vonalában 1—2 napra megállította. Az ellenség nem kímélt sem embert, sem anyagot. Az óriási veszteségek ellenére szinte egymás után indította ellenlökéseit. „Egy talpalatnyi földet sem szabad harc nélkül feladni — ez volt az örökös válasz” — írja Friessner — a „Dél” hadseregcsoporthoz „... sürgető, tárgyilagos és felelősségteljes követelésére”. A továbbiakban a kérdést folytatva azt magyarázza, hogy a csapatok és a parancsnokok nem értették, hogy „... miért hunynak szemet a legfelső helyen a tényleges helyzet előtt és miért követelnek, vágyálmokat kergetve, indokolatlan, céltalan és pótolhatatlan áldozatokat emberéletben és anyagiakban”.⁵⁰

Az ellenség valóban mindent elkövetett, hogy a 2. Ukrán Front Debrecen elleni támadását lelassítsa és elodázza Debrecen feladását, míg a 8. hadsereg visszavonulása Észak-Erdélyből nem történt meg.

Az ellenség ügyesen kihasználta a terepnyújtotta kedvező lehetőségeket. Derecske környékén igen sok tó van. Az ezeket összekötő terep mocsaras rét. Az októberi esőzések ezek vízmennyiségét jelentősen megnövelték, víz borította az egész terepet, nem lehetett tudni, hol a tó, hol a rét. Mindez együttvéve igen zavarta, nagymértékben korlátozta a támadó csapatok manőverezését. A szántóföldeken viszont a nagy sár miatt majdnem lehetetlen volt az előnyomulás. Ennek következtében a szovjet csapatok a közlekedési hálózatra voltak utalva, amit az ellenség megszállva tartott. Ezért a harcok súlypontja az utakra, útcsomópontok lezárására, utóbbiak birtokbavételére irányult. Különösen jól szervezte meg az ellenség az útcsomópontok, lakott helységek páncélelhárítását. Debrecentől délre az

⁴⁹ Derecske ellenállási csomópontban a 76. gy. ho., a 126. gy. e., a 176. rolg. z., a 9. magyar gy. ho. és az 52. tü. e. részei védtek. A támponton ezenkívül még mintegy 30—35 harcokocsi volt. (Архив МО СССР, ф. 278, оп. 1519, д. 23, лн. 24).

⁵⁰ H. Friessner: i. m. 149. o.

ellenség minden helységben, minden jelentősebb útelágazásnál, kereszteződésnél támpontot épített ki. A sok apró támponttal az volt a célja, hogy részekre ossza a szovjet magasabbegységeket és így megkönnyítse a saját helyzetét. A támpont erejével gyakran ellenlökéseket hajtott végre. Amikor azt megghiúsították, visszavonult a támpontra és tovább védekezett.

Az ellenség tehát mindent harcba vetett a Debrecen felé előnyomuló 2. Ukrán Front csapatainak megállítására, illetve a támadás lefékezésére. A derecskei ellenállási csomóponttal meg is állította a támadást és biztosította saját csapatainak visszavonulását.

A derecskei kudarcban szerepe van annak is, hogy a debreceni hadművelet második szakaszában hibát követett el a lovas-gépesített csoport parancsnoksága is. Azt a rugalmas, határozott, merész manőverezést, amit Plijev a hadművelet első szakaszában mutatott, a másodikban nem tapasztaljuk. A lovas és gépesített hadosztályok elfecsérelték idejüket a helységek elleni harcokra. Mondhatjuk úgy is, hogy az ellenség bizonyos mértékben elérte szándékát. A front gyorscsoportját időtrabló helység-harcokra kényszerítette.

Október 6. és 12. között a lovas-gépesített csoport azokat a helységeket, támpontokat, amelyeket menetből nem tudott birtokba venni, megkerülte, maga mögött hagyta és folytatta előnyomulását a megadott irányba. Erre Plijev altábornagy 1944. 10.4-én kiadott 0098. sz. harcparancsában külön is felhívta a hadtestparancsnokok figyelmét. Amint ezt az események igazolják, a gyakorlatban az egységek alkalmazták is. Október 7-én, amikor a 6. lovas hadtest előnyomulása Újiráznál, a 7. gépesített hadtesté pedig Gyoma—Endrőd körzetében elakadt, a lovas-gépesített csoport parancsnoka utasította az egységeket, hogy biztosítsák magukat, térjenek ki, kerüljék meg ezeket a helységeket és utána folytassák az eredeti feladat teljesítését.⁵¹ A 7. gépesített hadtestnek erre a manőverre már nem volt szüksége, de a 6. lovas hadtest így járt el. Ez volt a helyes. A hadművelet első szakaszában a lovas-gépesített csoport tevékenysége jól mutatja, hogy a gyorscsoportoknak nem szabad a helységek és a támpontok elleni harcokban időt veszíteni.

A Derecske elleni támadás során a lovas-gépesített csoport parancsnoksága követett el hibákat. Figyelmen kívül hagyta, hogy az ellenség behúzódt a helységekbe, hogy fő harcmódja a falvakra épített támpontokkal időtrabló helység-harcokra kényszeríteni a lovas és gépesített egységeket. A cso-

⁵¹ Архив МО СССР, ф. 278, оп. 1519, д. 23, лн. 9.

port törzse Berettyóújfalu elleni sikertelen rohamokból nem vonta le a szükséges tanulságokat. Nem manőverezett elég határozottan, nem kerülte meg az ellenség támpontjait. Különösen komoly hibának számít, hogy miután megkapta a parancsot a Debrecen elleni támadásra, továbbra is erőltette Derecske elfoglalását, aminek következtében Debrecen birtokbavétele egy-kétnapos késést szenvedett.

A Debrecen térségében zajló eseményeket a szovjet főparancsnokság is figyelemmel kísérte, felismerte, hogy az ellenség a 2. Ukrán Front Debrecen—Nyíregyháza irányú előnyomulásának lelassításával Észak-Erdélyben és Kárpát-Ukrajnában levő erők visszavonulását akarja minden áron biztosítani. Ennek megghiúsítására 1944. október 18-án 02.00-kor a 220245. sz. direktívájában a frontparancsnokságnak a következő utasítást adta:

„A front középső csoportosításának főerőit (Plijev, Kravcsenko, Gorskov) alkalmazza az ellenség debreceni csoportosításának gyors likvidálására, Debrecen elfoglalására. Ennek érdekében: Gorskov csoportjával mérjen csapást a városra Keletről, ne menjen Nagykárolynak és Szatmárnémetinek, mert az az erők szétforgácsolását jelentené.

A 46. hadsereg erőivel kezdje meg az előnyomulást a Dunához „... a folyó felől biztosítsa magát és a következő támadáshoz Budapest irányába a hadsereg jobbszárnyán létesítsen csapásmérő csoportot”.⁵²

A főparancsnokság utasításának megfelelően, a front parancsnoka a Debrecen felé támadó magasabbegységek feladatait módosította és kiegészítő intézkedéseket tett a város elfoglalásának meggyorsítására.

Plijev lovas-gépesített csoportjának azt az utasítást adta, hogy Derecskét nyugatról megkerülve a 4. lovas hadtestével támadását Hajduszovát irányába folytassa. Egyesüljön a 6. lovas hadtesttel és teljesítse a Debrecen elfoglalására kapott feladatot. Derecske birtokbavételét a 6. harckocsihadsseregre bízza.⁵³

⁵² Архив МО СССР, ф. 240, оп. 178542/сс, л. 13, лн. 255.

⁵³ Архив МО СССР, ф. 339, оп. 5179, л. 42, лн. 39. A hadsereg csapatai 1944. 10. 17-én 07.30-ra befejezték Berettyóújfalu megtisztítását. Utána megkezdtek az előnyomulásukat északra, birtokba vették Földest és 17-én estére felzárkóztak Derecske déli, illetve nyugati szélére és még azon éjjel harcbaléptek a helységekért. A hadsereg 18-án elfoglalta Derecskét. Utána az 5. hk. hdt. Sárándot támadta. Ez szintén jól kiépített támpontja volt az ellenségnek. A hadtest első kísérletét a védők visszaverték és ellenőkökészekkel arra kényszerítették, hogy visszahúzódjon kiindulási körletébe. A támponton 12 harckocsi, 3 tüzérségi üteg és 2 gyalogezred volt.

Azzal, hogy a 4. lovas hadtest Derecskétől történt előrevonásával párhuzamosan a front parancsnoka a 6. harckocsihadsereget vetette be, megfosztotta az ellenséget attól, hogy Derecskéről kivonja erőit és Debrecen védelmére alkalmazza. Derecske bevétel után az 5. harckocsihadseregnek a 7. g. hadtesttel együttműködésben folytatnia kellett a támadást és csapást mérnie Debrecenre délről.

A Nagykároly felé támadó Gorskov azt a parancsot kapta, hogy:

„...Érmihályfalva birtokbavételével és megtartásával biztosítsa magát keletről. A csoport főerőivel forduljon északnyugatra és Bagamér—Vámospércs körzetéből mérjen csapást Debrecenre és Plijev lovasgépesített csoportjával együttműködésben 44.10.19-én reggelre foglalja el Debrecent.”⁵⁴

Az ismertetett intézkedések jól mutatják, hogy 19-re a frontparancsnok Plijev, Kravcsenko és Gorskov csapatait Debrecenbe irányította.

A döntés teljes egészében megfelelt a kialakult helyzetnek. Október 17-én már látható volt minden vonatkozásban, hogy az észak-erdélyi erők visszavonulása megakadályozásának kulcsa Debrecen és Nyíregyháza birtokbavétele. Ez az intézkedés azért is szükséges volt még, mert a 11. napja állandóan harcban levő lovasgépesített csoport igen meggyengült, és feltétlen erősítésre volt szüksége.

Október 18-án a Plijev és a Gorskov gépesített csoportok harcba léptek Debrecenért. A Plijev lovasgépesített csoport, ahogy a manőverezést választotta, újra sikereket ért el. A 4. lovas hadtest 18-án reggel indul meg Hajdúszovát felé és délután 6 órára már kijutott Józsa- és Horváth-tanyák körzetébe, 5—6 km-re Debrecen délnyugati szélétől. A 6. lovas hadtest ebben az időben a város nyugati szélén már meg is indította a harcot.

18-án délután a 7. gépesített hadtest támadása elakadt. A 17-én hajnalban Konyárt birtokba vett hadtest egy gépesített dandára átkarolta Derecskét keletről és főerőivel megindult Hosszúpályi—Hajdúbagos felé. A 4. lovas hadtesthez hasonlóan időtrabló harcokba bocsátkozott ezeknek a helységeknek a birtokbavételéért. Október 18-án este 8 órakor a hadtest még utcai harcot vívott Hajdúbagoson. A 7. gépesített hadtest ezzel két napot veszített.

Ezt az időt az ellenség védelmének kiépítésére és tökélete-

⁵⁴ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 2779, д. 1190, лн. 84.

sítésére fordította. A német parancsnokságnak közvetlen Debrecen védelmére mintegy két gyalogezrednyi erőt sikerült összehozni. Az ellenség főerőit Debrecen D körzetében vonta össze. Fővédővénnek peremvonala a város nyugati és déli széléől 1—1,5 km-re húzódott. A védelem főerőssége nem maga a város, hanem az attól délre 10—15 km-re kiépített támpontok: Derecske, Hosszúpályi, Hajdúbagos és Sáránd voltak. Ezekben közel 100 harcocsit, rohamlöveget és páncélozott járművet vont össze a város elfoglalására készülő szovjet csapatok elleni harcra.⁵⁵ Az ellenség még 18-án is több ellenlökést indított a lovas-gépesített csoport előnyomulásának feltartóztatására.

1944.10.19-én hajnalban fordulat következett be a Debrecenért folytatott harcban. 04.00-kor a Debrecen alá érkezett 4. és 6. lovas hadtestek nyugatról, délnyugatról megindították a rohamot a város ellen. A Hosszúpályi és Hajdúbagos körzetében harcoló 7. gépesített hadtest is 10.00-ra megtörte az ellenség ellenállását és mindkét községet birtokba vette. Előnyomulását Sáránd irányában folytatta. Az 5. harcocsihadtesttel együttműködésben áttörte az ellenség Debrecen védő utolsó támpontját és délután 5 órára kijutott a város déli körzetébe. Ugyancsak a késő délutáni órákban érték el Debrecen a keletről támadó Gorskov lovas-harcocsi csoport egységei is.

A beérkezett csapatok a feladatok meghatározása és az együttműködés megszervezése után 19-én 18.00-kor általános támadást kezdtek a városért.

A Plijev, Gorskov, a 6. harcocsihadssereg és a 33. lövészhadtest⁵⁶ egységeinek csapásai alatt a harcocsi, a lovasság, a gyalogság, a tüzérség jó együttműködésének és a légierő támogatása eredményeként október 19-én éjjel megtört a fasiszta csapatok ellenállása. A III. páncélos hadtest kénytelen volt a várost feladni és északra visszavonulni. A felszabadító szovjet csapatok 1944.10.20-án 06.00-ra befejezték a város megtisztítását az ellenségtől.⁵⁷

*

⁵⁵ Архив МО СССР, ф. 278, оп. 1519, л. 23, лн. 25. Debrecen a 6. magyar gy. ho., a 23. német pc. ho. és a 22. SS lov. ho. részei védtek.

⁵⁶ A 33. lövészhadtest állományába tartozott két román gyaloghadosztály: az 1. gy. ho. „Tudor Vladimirescu” és a 3. hgy. ho. Mindkettő részt vett Debrecen felszabadításában.

⁵⁷ Архив МО СССР, ф. 240, оп. 2779, л. 1190, лн. 97. A Debrecenért vívott harcban a szovjet csapatok szétverték a 23. pc. ho-t, a 228. rolg. o-t, a 46. gy. ho-t, a 4. és 12. magyar gy. ho-t. Súlyos veszteséget okoztak az 1. pc. ho-nak, a 13. pc. ho-nak, valamint „Feldherrnhalle” pc. gr. ho-nak, a 76. gy. ho-nak és a 22. SS. lov. ho-nak. A harcok során meghalt 9000 ellenséges tiszt és katona. Megsemmisült 133 harcocsi és rohamlöveg, 130 löveg, 37 páncélcocsi, 49 repülőgép. Fogásba esett több mint 1000 katona és tiszt. A szovjet csapatok zsákmányoltak 157 különféle űrmeretű löveget és 12 repülőgépet.

Október 19-ről 20-ra virradóra Debrecen tehát felszabadult. A város gyors elfoglalása az egyidejű átkaroló manővereknek, valamint a keletről, délről és nyugatról mért jól összehangolt, koncentrikus csapásoknak volt az eredménye.

A városból kivert ellenséges erők a Nagyerdőbe húzódtak vissza. Kétségbeesett erőfeszítéseket tettek, hogy ott megkapaszkodjanak. Innen október 20-án ellenlökéseket indítottak. Ezeket a város északnyugati szélén védelembe átment 6. lovas hadtest viszonylag könnyen elhárította.

Debrecen elfoglalásával és a 6. Német Hadsereg főerőinek szétverésével lezárult Tiszántúl felszabadításáért vívott hadművelet második szakasza. A front középső arcvonala és a bal szárnyán tevékenykedő csapatok maradéktalanul teljesítették a frontparancsnok parancsait: szétzúzták a „Dél” hadseregcsoport főcsoportosítását és kedvező feltételeket teremtettek a támadás kifejtéséhez Nyíregyháza irányában, az észak-erdélyi ellenséges erők visszavonulási útvonalainak elvágására.